

Степан СТОЙКО, Юрій НЕСТЕРУК

ПЛІДНА МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ ПОЛЬСЬКИХ ВЧЕНИХ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ОЙКУМЕН

Щасливі і бідні. Село і рільництво в умовах сучасних викликів глобалізації / рецензент Д-р габ., проф. Єжи Маковські ; редактор: Анна Дудек. — Варшава : Видавництво Варшавського університету, 2013. — 291 с.

Szczęśliwi i biedni. Wieś i rolnictwo wobec współczesnych wyzwań rozwojowych / recenzent Prof., D-r hab. Jerzy Makowski ; red. D-r Anna Dudek. — Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2013. — 291 s.

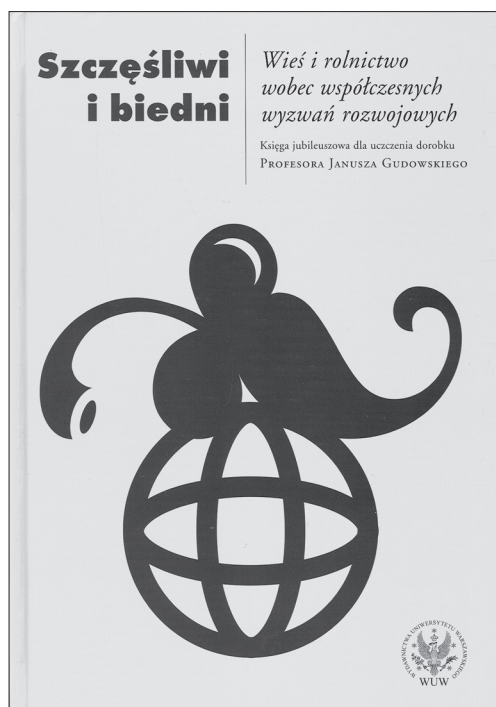
У Варшавському університеті опублікована оригінальна монографія, в якій представлені порівняльні дослідження соціально-економічного стану та етнокультурної специфіки багатьох регіонів Польщі та зарубіжних країнах у контексті сталого розвитку. У ній опубліковані матеріали міжнародної конференції Варшавського університету «Село та рільництво в контексті сучасних впливів сталого розвитку», яка була проведена в 2012 р. для відзначення наукової та педагогічної діяльності довголітнього професора Варшавського університету, доктора габітульованого Януша Ґудовського.

Окреслена проблема актуальна і для України, 31,4% населення якої живе в сільській місцевості. Після розпаду колективної системи в сільському господарстві нашої країни проходить економічна трансформація, спрямована на оптимізацію традиційних селянських господарств, які існували в до-радянський період.

Протягом трьох десятиліть співробітник Інституту регіональних і глобальних досліджень (Відділ географії і регіональних досліджень Варшавського університету) професор Януш Ґудовські проводив географічні, економічні, етнографічні дослідження в Туреччині, Єгипті, Судані, Кенії, Мадагаскарі, Індії та інших країнах. Знання іноземних мов, у тому числі й арабської, давало змогу вченому швидко знаходити контакт з аборигенами у найвіддаленіших куточках згаданих країн, де збереглися архаїчні звичаї, а поступ цивілізації знаходиться на рівні попередніх десятиліть чи навіть століть.

У першому розділі книги подана інформація про багатогранну діяльність вченого і, зокрема, про результати його досліджень у Західній Україні. З початку 90-х рр. минулого століття проф. Януш Ґудовські був у Варшавському університеті координатором міждисциплінарної програми наукової співпраці з Україною. У цій програмі особлива увага була приділена Українським Карпатам, зокрема традиційному полонинському господарству. Як неодноразово зазначав у своїх публікаціях учений, збережений на східнокарпатських полонинах номадичний спосіб випасу із локальними його традиціями і звичаями, матеріальною й духовною культурою та із залишками архаїчних вірувань є феноменом на фоні урбанізованих країн Західної Європи.

У 1999 р. професор Януш Ґудовські організував комплексну українсько-польську експедицію, до складу якої він запросив з обох країн фахівців різ-

них спеціальностей. Її учасники охопили дослідженнями всю палітру полонинського господарства: сучасний екологічний стан полонин, економічну оцінку випасу овець та великої рогатої худоби, щоденний побут пастухів на полонинах, специфіку полонинських забудов, духовну культуру горян-вівчарів.

У 2009 р. була проведена наступна експедиція в Карпати, а на 2014 р. запланована ще одна, мета якої — дати оцінку екологічної стабільності карпатських полонин у сучасних економічних умовах. У цій експедиції також візьмуть участь українські географи.

Увагу вченого привернула також екологічна і соціально-економічна проблема верхів'я басейну Дністра — від його витоків біля с. Вовче на Турківщині — до Хотина. У науковій експедиції в басейні Дністра брали участь й автори цієї рецензії. Результати досліджень опубліковані в спільній польсько-українській монографії «*Z biegiem Dniestru*» (2007 р.), в якій показано увесь спектр природних, історичних та етнокультурних особливостей другої за величиною водної артерії України.

Результати спільних досліджень у Карпатах опубліковані в наступних монографіях: «*Ukraińskie Beskidy Wschodnie. Monografia krajoznawcza*» у 3-х томах (1997, 1997 і 1998 рр.), «*Dawne Pokucie i Huculszczyzna w opisach cudzoziemskich podróżników. Wybór tekstów z lat 1795—1939*» (2001), «*Pasterstwo na Huculszczyźnie. Gospodarka —*

Kultura — Obyczaj» (2001), «*Transforming rural sector to the requirements of market economy. Part 2: Microstudies in Ukraine, Turkey, Sudan and Yemen*» (2002), «*Przekształcenia gospodarki pasterskiej w ukraińskich Karpatach*» (2011).

У другій частині рецензованої монографії «*Рільництво і природне середовище*» показані приклади екологічного та економічного зв'язку між природним середовищем і традиційним аграрним господарством. Професор Мечислав Адамович у статті «*Зміна клімату та агрокультурний розвиток*» з'ясував екологічні наслідки глобального потепління на сучасний стан сільського господарства, а також показав значення рослинності в редуції викидів двоокису вуглецю (CO₂). Порушення балансу кисню та вуглекислого газу за останнє століття є головною причиною парникового ефекту та підвищення температури в повітряному басейні. Ця проблема актуальна і для України, де сільське господарство також відчуває наслідки глобального потепління. У статті Веслава Дембека «*Спільна агрокультурна політика та охорона навколишнього середовища*» проаналізовані сприятливі і несприятливі наслідки програми «*Спільної Рільничої Політики*» Європейського Союзу в аграрному секторі Польщі та інших країн європейської спільноти. Перед вступом до Євросоюзу серед науковців й аграріїв країн — кандидатів до ЄС було багато застережень, зокрема побоювання щодо конкурентноздатності аграрного сектора та сільськогосподарської продукції, з огляду на її вищу собівартість. Були прогнози, що після вступу до ЄС продукція аграрного сектора нових членів Євросоюзу, в тому числі й Польщі, не витримає конкуренції з боку аналогічної продукції рільництва технологічно розвинутих країн європейської спільноти. Групою польських вчених — географів та економістів, серед яких був і професор Януш Гудовскі, було доказано безпідставність таких побоювань, що з часом і було доведено на практиці. Така аргументація є важливою й для України, яка нещодавно стала асоційованим членом Євросоюзу.

До третьої, найбільшої за обсягом, частини монографії включені праці географів та економістів — дослідників традиційного сільського господарства в ряді країн Європи, Азії, Африки та Латинської Америки. У них проаналізована культурна спадщина різних етносів, регіональні географічні особливості їх-

ніх народів, способи ведення традиційних форм сільського господарства, його зміни впродовж останніх десятиліть на фоні акселерації процесів глобалізації й поступової трансформації суспільно-політичних та економічних умов. Розкриті особливості проведення традиційних форм господарства в країнах із високим, середнім та низьким рівнем суспільно-економічного розвитку (Об'єднані Арабські Емірати, Туреччина, Палестина, Йорданія, низка країн Північної та Центральної Африки, Латинської Америки — Мексика, Бразилія, Перу).

Автор статті «Структура та особливості змін у селах Туреччини» Гюлкан Ерактан відзначив, що 24% населення країни працює в сільськогосподарській інфраструктурі, але у внутрішньому валовому продукті держави це становить лише 8%. Тому уряд Туреччини сприяє тому, щоб, поряд із традиційним малим селянським рільництвом, розвивалося й великотериторіальне.

Для українських географів і соціологів цікавим є порівняльний аналіз сучасного стану агротуризму (в Україні відомого як «зелений туризм») і його потенційних можливостей, поданий у статті Мацея Лехновича «Розвиток агротуризму в гірських регіонах Польських та Українських Карпат». Автор констатує, що, незважаючи на унікальність природних умов та сприятливих для агротуризму ресурсів у гірських районах Польських та Українських Карпат,

чисельність сільських господарств та осіб, задіяних у цій сфері обслуговування агротуризму, зростає повільно. Тому він намагається знайти причини, які гальмують цей процес. М. Лехнович відзначає важливу роль для розвитку туризму в Карпатах громадської організації «Карпатська агротуристика». Для Закарпаття він подає понад 20 сільських осередків, перспективних для розвитку агротуризму.

Задум видання рецензованої книги полягав не лише в тому, щоб відзначити різносторонність та значення наукового доробку відомого польського географа, економіста й етнографа, професора Януша Гудовського, але й представити читачеві сучасні наукові напрями й підходи в польській географії та етнографії, подати результати різнопланових досліджень, які проводяться географами на сучасному етапі. На прикладі окремих регіонів різних країн показані нові методи наукових досліджень, які полягають у комплексному екологічному вивченні регіонів окремих країн та дослідженні соціально-економічних умов етносів у функціональному взаємозв'язку. Такі дослідження доцільно проводити у транскордонних українсько-польських регіонах — в Карпатах, на Розточчі й Поліссі, а також у басейнах транскордонних рік — Західного Бугу й Сяну. Вони дають змогу підтримувати екологічний баланс у навколишньому середовищі, щоб забезпечити зрівноважений розвиток сільського господарства у сприятливих природних умовах.